

Második előadás

HIÁNYGAZDASÁG - TÖBBLETGAZDASÁG

A piac elméletéről: Az áruk és szolgáltatások piaca

Háttéranyag:

Kornai János: *Gondolatok a kapitalizmusról* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 2011), 2. tanulmány, 71-90. old.

Kornai János: *A szocialista rendszer* (Budapest: HVG Kiadó, 1993), 11-12. fejezet, 255-324. old.

Hiánygazdaság – Többletgazdaság tárgyalásának szerkezete

2. előadás:

A téma bemutatása a
termékek és szolgáltatások
piacán

1. Hiánygazdaság versus többletgazdaság
– A jelenségek
2. Többletgazdaságot generáló
mechanizmusok
– Okozati elemzés

Pozitív
vizsgálat

3. előadás:

A téma bemutatása a
termékek és szolgáltatások
piacán

1. Hiánygazdaság versus többletgazdaság
– A jelenségek
2. Többletgazdaságot generáló
mechanizmusok
– Okozati elemzés

Későbbi előadásokban:

1. Hiány versus többlet – Következmények
2. Hiány versus többlet – Értékelés

Normatív
vizsgálat

Hiánygazdaság – Többletgazdaság tárgyalásának szerkezete

2. előadás:

A téma bemutatása a termékek és szolgáltatások piacán

1. Hiánygazdaság versus többletgazdaság
 - A jelenségek
2. Többletgazdaságot generáló mechanizmusok
 - Okozati elemzés

MEGFIGYELÉS ÉS
MÉRÉS PROBLÉMÁI,
FOGALMI TISZTÁZÁS

3. előadás:

A téma bemutatása a termékek és szolgáltatások piacán

1. Hiánygazdaság versus többletgazdaság
 - A jelenségek
2. Többletgazdaságot generáló mechanizmusok
 - Okozati elemzés

Későbbi előadásokban:

1. Hiány versus többlet – Következmények
2. Hiány versus többlet – Értékelés

Pozitív
vizsgálat

Normatív
vizsgálat

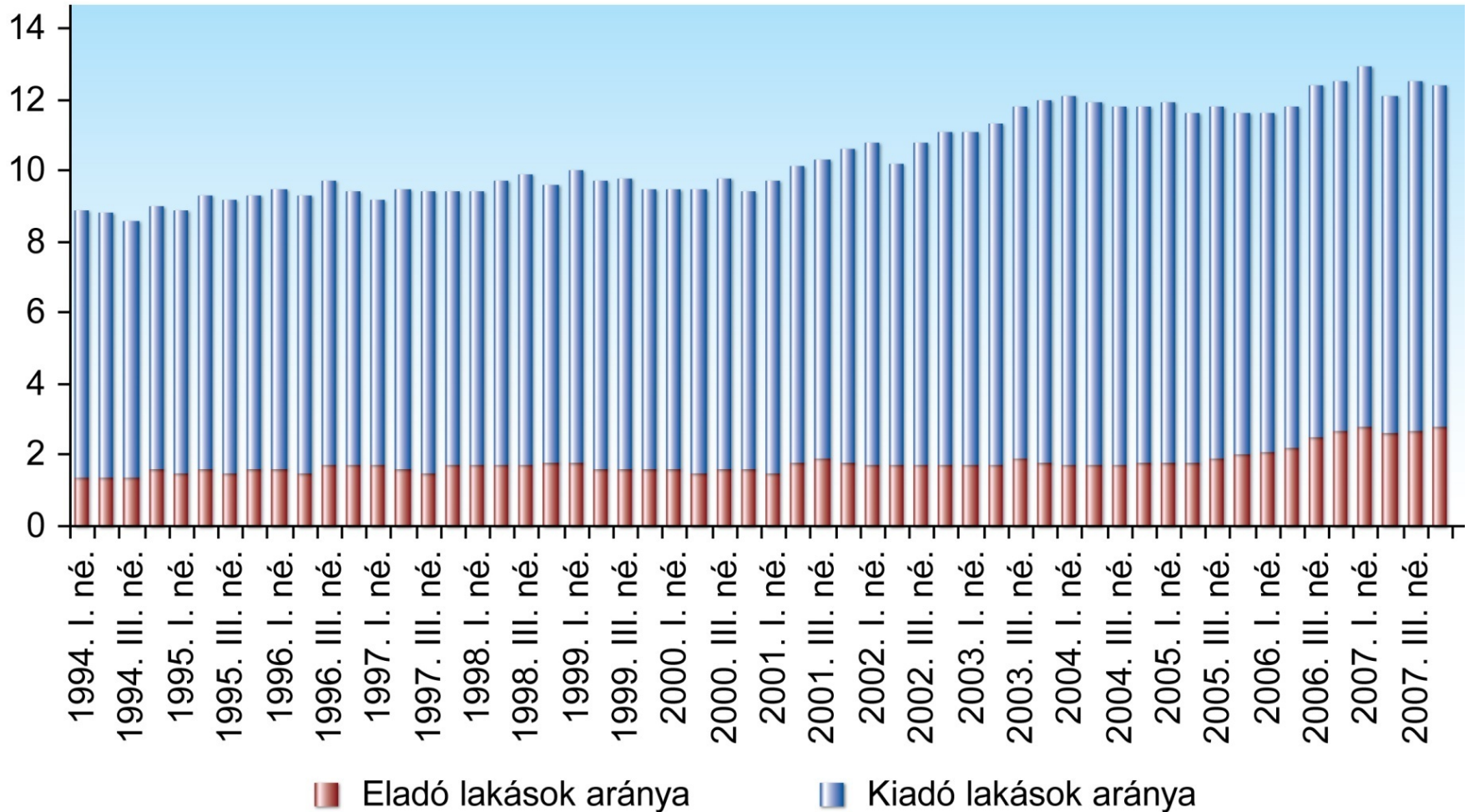
Várakozási idő lakáskiutalásra a nyolcvanas években

Ország	Átlagos várakozási idő (év)
Bulgária	5-20
Csehszlovákia	6-8
Kelet-Németország	3-4
Lengyelország	15-30
Magyarország	4-6
Szovjetunió	10-15

Átvéve: Kornai János *A szocialista rendszer* c. könyvből, 261. old.

Kiadó és eladó lakások együttes aránya az Egyesült Államokban, 1994-2007 (százalék)

Százalék

Várakozás telefonra a szocialista országokban

A várakozók száma az összes telefon-előfizetők százalékában (ötéves átlag)

Ország	1971-1975	1976-1980	1981-1985
Csehszlovákia	25,1	30,2	11,3
Kelet-Németország	23,3	36,7	–
Lengyelország	33,6	45,7	57,1
Magyarország	36,6	47,2	55,1

Átvéve: Kornai János *A szocialista rendszer* c. könyvből, 262. old.

Várakozás autóra szocialista országokban, 1989-ben

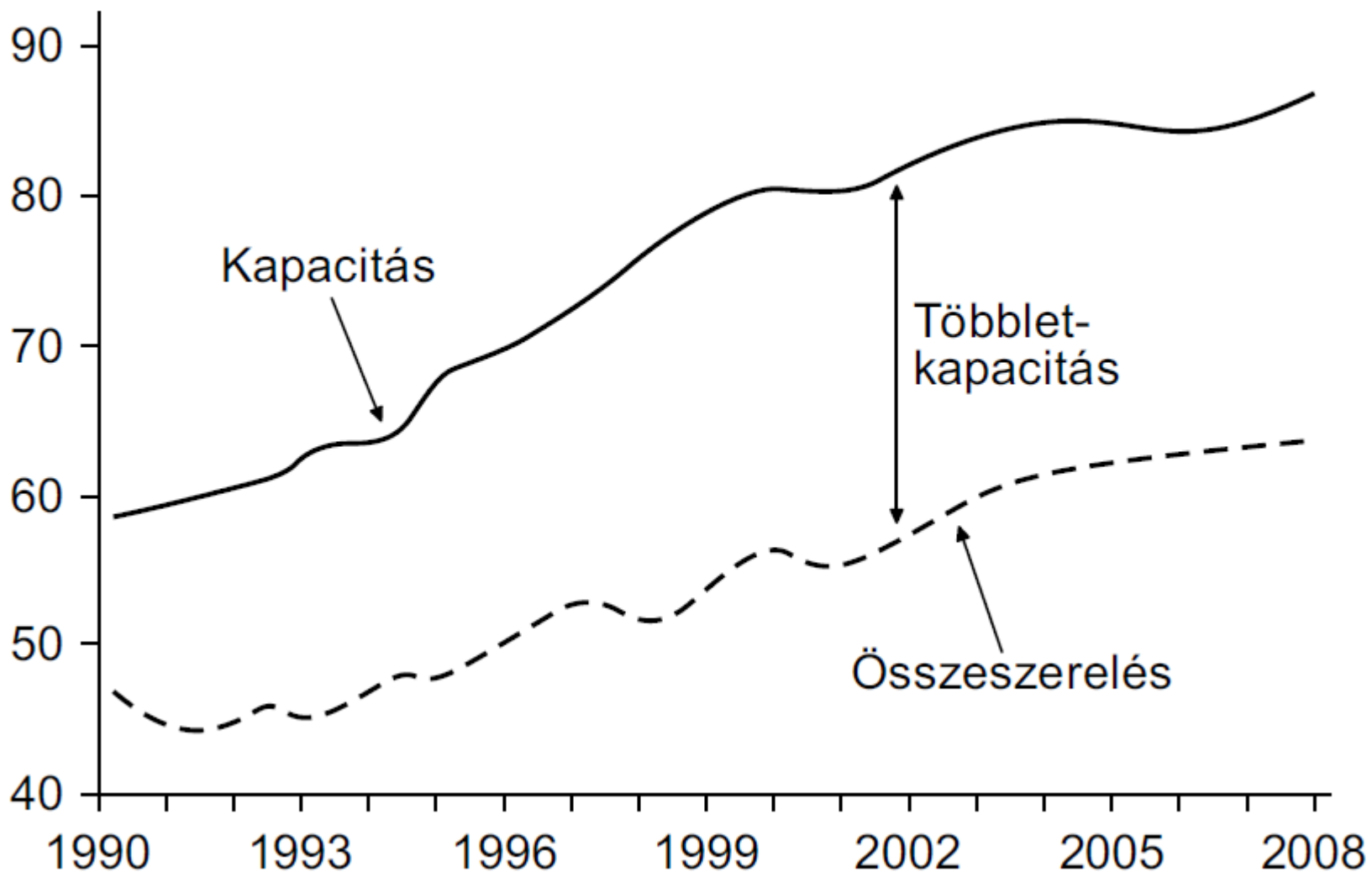
6. SLIDE

Ország	Várakozási idő évben					
	Lada	Skoda	Moszkvics	Wartburg	Trabant	Dacia
Bulgária	10-12	5	2	2	1	1
Csehszlovákia	3-4	–	–	–	–	–
Kelet-Németország	17	16	–	14-16	14	15
Lengyelország	5-6	6-8	–	3-4	2-3	–
Magyarország	4-6	6	–	1	0	–
Románia	–	–	–	–	–	4-6

Átvéve: Kornai János *A szocialista rendszer* c. könyvből, 262. old.

Többletkapacitás az autóiiparban, 1990–2008

Millió darab

Pillanatképek a hiányról

Üres húsbolt Lengyelországban →

← Árura váró emberek sorakoznak a bolt előtt Lengyelországban

Étolajért sorban álló emberek Romániában →

Egy japán áruházban (Tokió, 2009)

Hiánygazdaságban is vannak többletek

Többséggazdaságban is vannak hiányok

az ellentét abban áll, hogy melyik jelenség az uralkodó

Eltérések

- országonként
- időszakonként (ciklikus hatások, gazdaságpolitika hatása stb.)
- ágazatonként

A hiánygazdaságot létrehozó mechanizmusok – ajánlott irodalom

Átfogó összefoglalás:

Kornai János: *A szocialista rendszer* (1993), 11. és 12. fejezet.

Részletesebben:

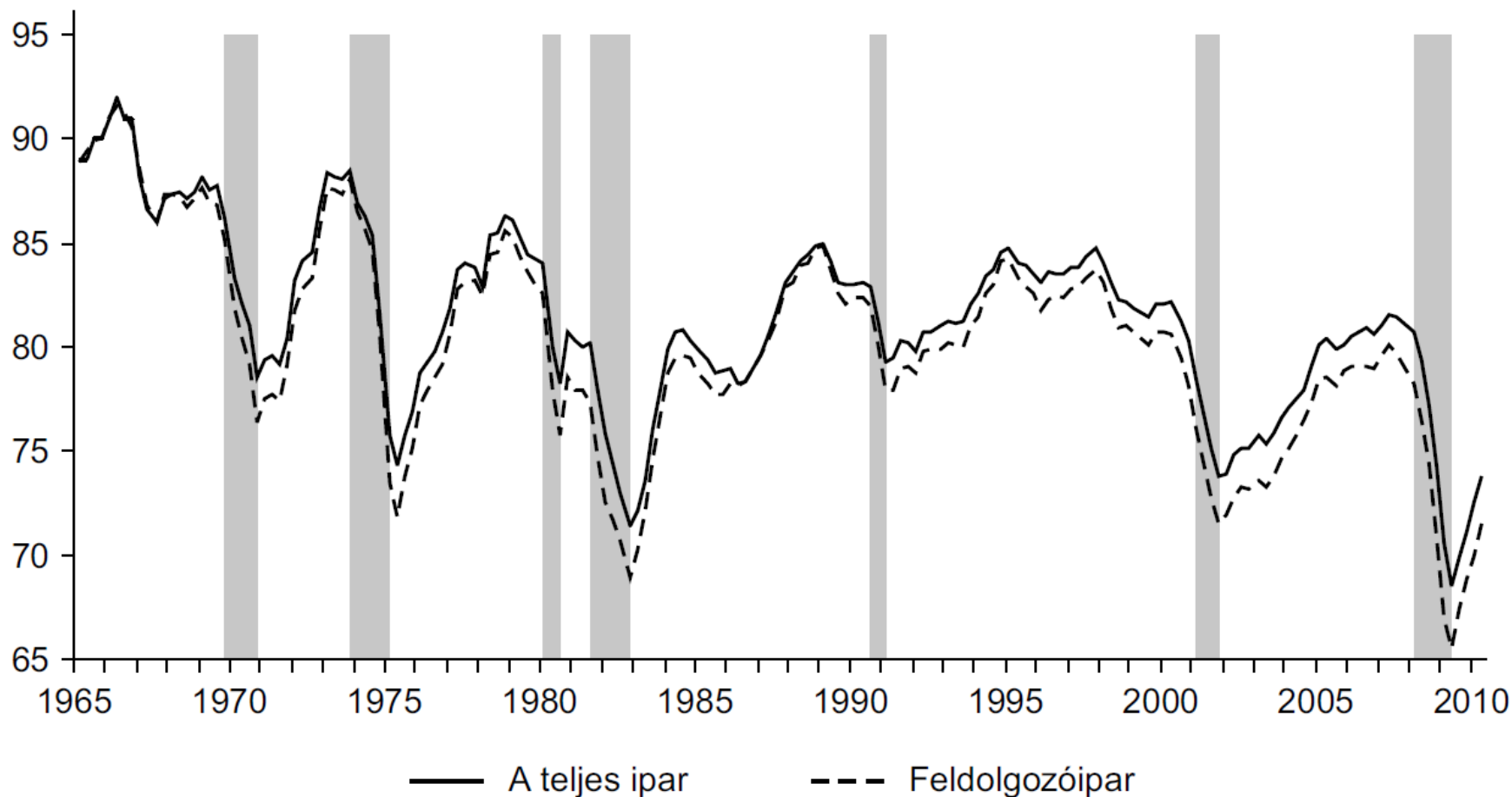
Kornai János: *A hiány* (1980)

Kínálati folyamatok expanziójának hajtóerői

1. Monopolisztikus verseny

Kapacitáskihasználási ráta az Egyesült Államok iparában, 1965-2010

Százalék

Megjegyzés: A beárnyékolt függőleges területek a recesszió periódusait jelképezik.

Idézet Hal Varian tankönyvéből

***Mikroökonómia középfokon* (472. oldal)**

A monopolisztikus versenyben „a vállalat az átlagköltség minimumától balra fekvő pontban fog működni. Ez egyes esetekben úgy interpretálható, hogy monopolisztikus verseny esetén „kapacitásfölösleg” van. Ha kevesebb vállalat lenne, mindegyik hatékonyabb tevékenységi szinten működne, és ez a fogyasztók számára jobb lenne. Ennek ellenére, ha kevesebb vállalat lenne, kisebb lenne a termékválaszték, és ez mégiscsak a fogyasztók rosszabb helyzetéhez vezetne. Hogy melyik hatás dominál, azt nehéz megmondani”

Kínálati folyamatok expanziójának hajtóerői

1. Monopolisztikus verseny

Kínálati folyamatok expanziójának hajtóerői

1. Monopolisztikus verseny

2. Törekvés a vevő kielégítésének biztonságára

Kínálati folyamatok expanziójának hajtóerői

1. Monopolisztikus verseny

2. Törekvés a vevő kielégítésének biztonságára

3. Innováció, „teremtő rombolás”

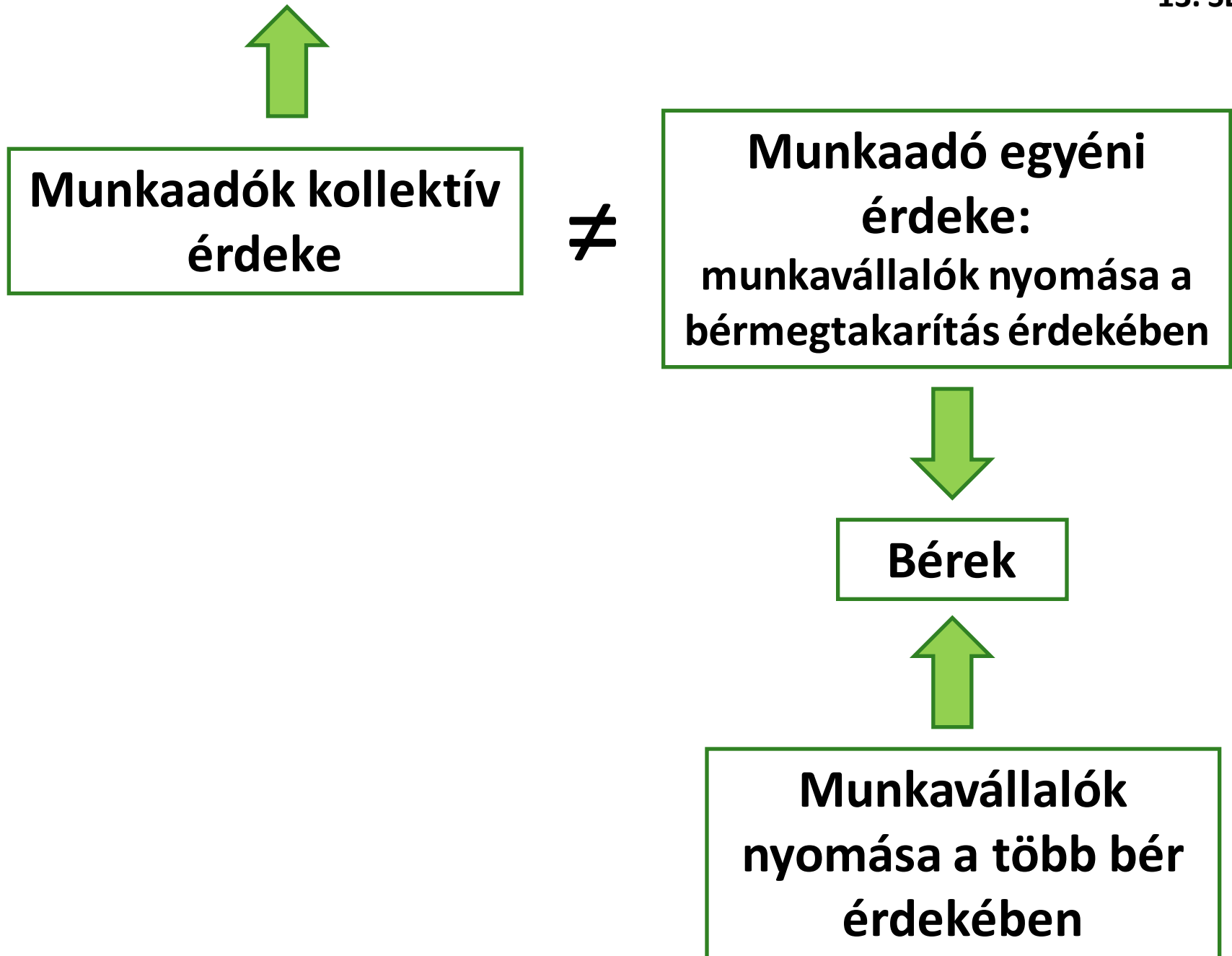
Kínálati folyamatok expanziójának hajtóerői

1. Monopolisztikus verseny

2. Törekvés a vevő kielégítésének biztonságára

3. Innováció, „teremtő rombolás”

4. Növekvő skáláhozadék

Az árak ragacsossága

Az árak „ragacsosak”, mert

Az árak ragacsossága

Az árak „ragacsosak”, mert

adminisztratív inercia érvényesül (a *menu costs* effektus)

Az árak ragacsossága

Az árak „ragacsosak”, mert

adminisztratív inercia érvényesül (a *menu costs* effektus)

monopolisztikus verseny → az eladó az ármeghatározó:

Az árak ragacsossága

Az árak „ragacsosak”, mert

adminisztratív inercia érvényesül (a *menu costs* effektus)

monopolisztikus verseny → az eladó az ármeghatározó:

A monopolisztikus verseny résztvevője merevebb az árváltoztatásban lefelé, mint felfelé. Aszimmetria!

Az árak ragacsossága

Az árak „ragacsosak”, mert

adminisztratív inercia érvényesül (a *menu costs* effektus)

monopolisztikus verseny → az eladó az ármeghatározó:

A monopolisztikus verseny résztvevője merevebb az árváltoztatásban lefelé, mint felfelé. Aszimmetria!

A monopolisztikus verseny résztvevője nem-árjellegű változtatással akarja megtartani a vevőt.

Összefoglalás

Összefoglalás

A kínálat–kereslet–ár együttes mozgása nem szünteti meg a többletjelenségek dominanciáját, hanem reprodukálja azt.

Összefoglalás

A kínálat–kereslet–ár együttes mozgása nem szünteti meg a többletjelenségek dominanciáját, hanem reprodukálja azt.

Az árak fluktuációja benne marad a kereslet/kínálat arálynak abban a sávjában, amely a többletgazdaságot jellemzi.

MÓDSZERTANI KITÉRŐ

Fogalmi tisztázás, megfigyelés, mérés

Háttéranyag:

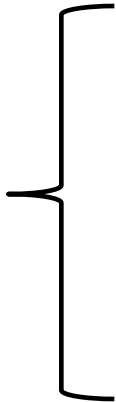
**Kornai János Gondolatok a kapitalizmusról (Budapest:
Akadémiai Kiadó, 2011) 2. tanulmány, 91-108 old.**

***„Még egy papagájt is képzett közgazdásszá
tehetünk. Mindössze két szót kell megtanulnia:
»kereslet« és »kínálat«.”***

Mottó a híres Samuelson-tankönyv egyik fejezetének élén

RÖVIDEBB OLDAL SZABÁLYA

(short side rule)

Tényleges tranzakció = min **kereslet**
(vétel-eladás) **kínálat**

A vételi szándék kialakulásának folyamata

- 1. A távolabbi előtörténet: kizselektálni azt, ami biztosan nem kapható**

A vételi szándék kialakulásának folyamata

- 1. A távolabbi előtörténet: kizselektálni azt, ami biztosan nem kapható**
- 2. Előzetes vásárlási elképzelés
a kidolgozottság-részletezettség esetenként különböző fokán**

A vételi szándék kialakulásának folyamata

- 1. A távolabbi előtörténet: kizselektálni azt, ami biztosan nem kapható**
- 2. Előzetes vásárlási elképzelés
a kidolgozottság-részletezettség esetenként különböző fokán**
- 3. A tényleges kínálattal való első találkozás: a szándék teljesítése vagy korrekciója**

A vételi szándék kialakulásának folyamata

3. választási probléma

A vételi szándék kialakulásának folyamata

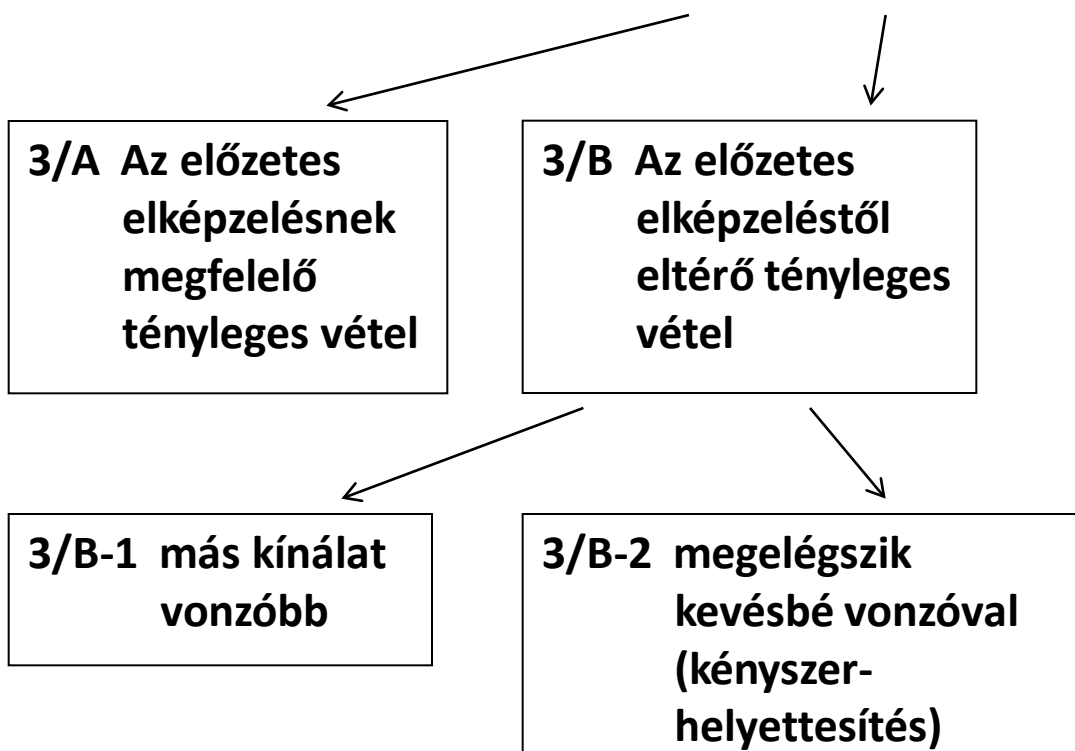
3. választási probléma

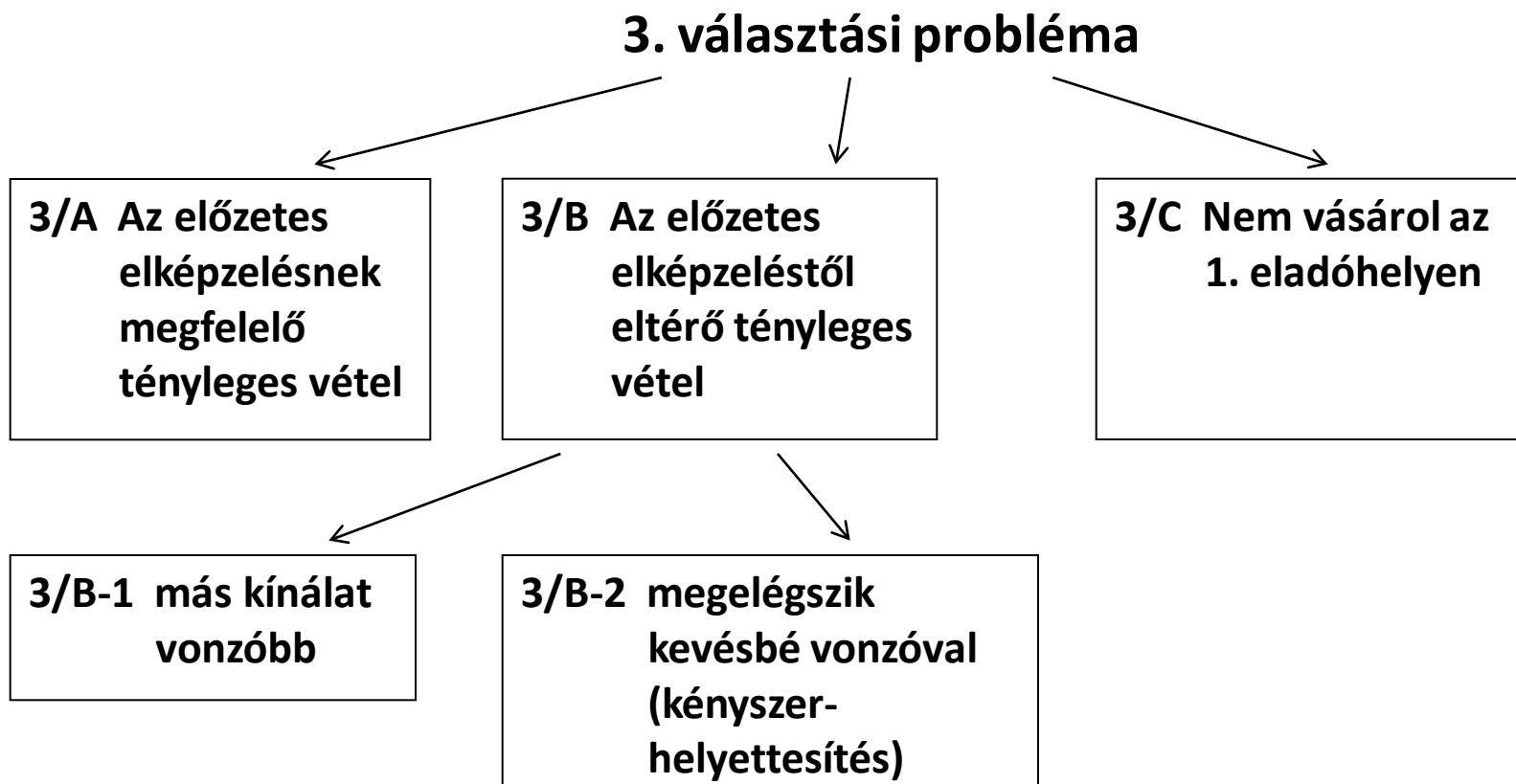
**3/A Az előzetes
elképzelésnek
megfelelő
tényleges vétel**

A vételi szándék kialakulásának folyamata

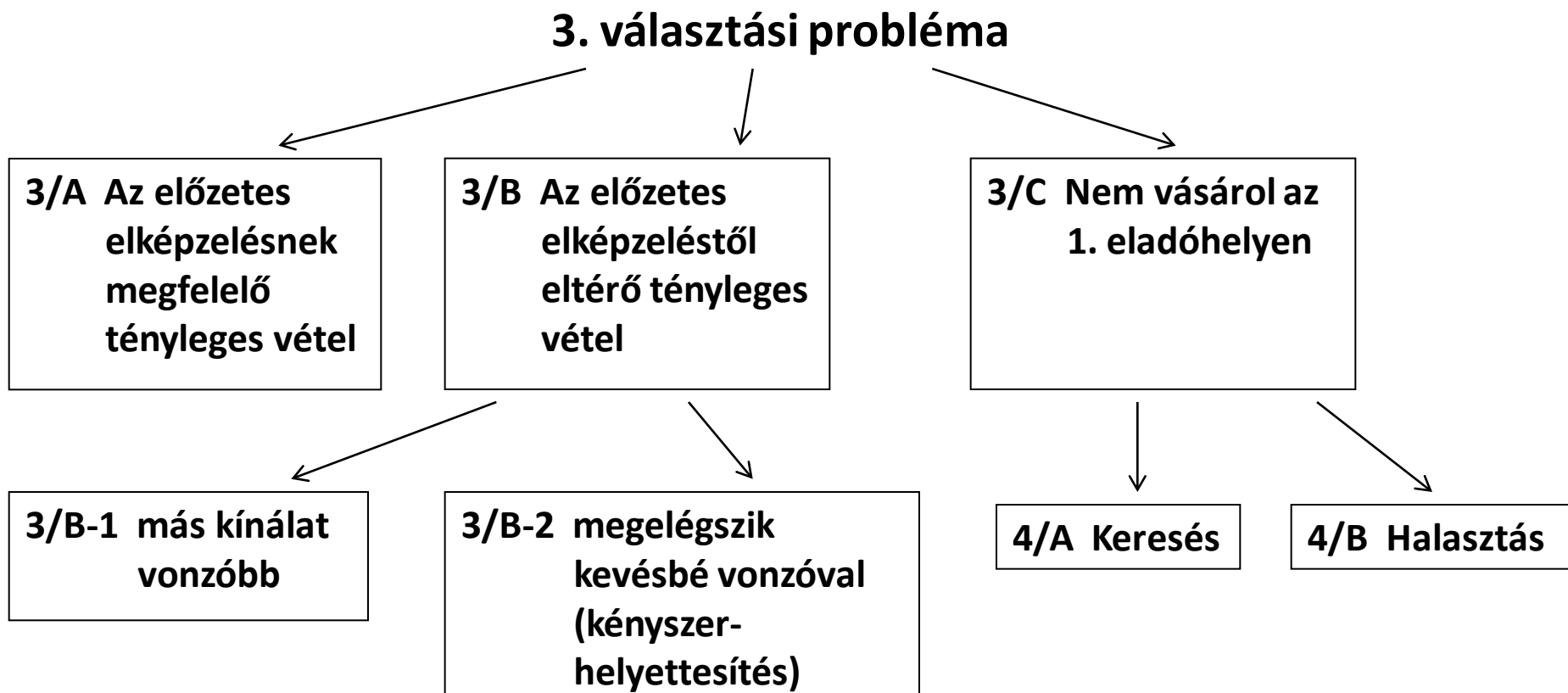
3. választási probléma

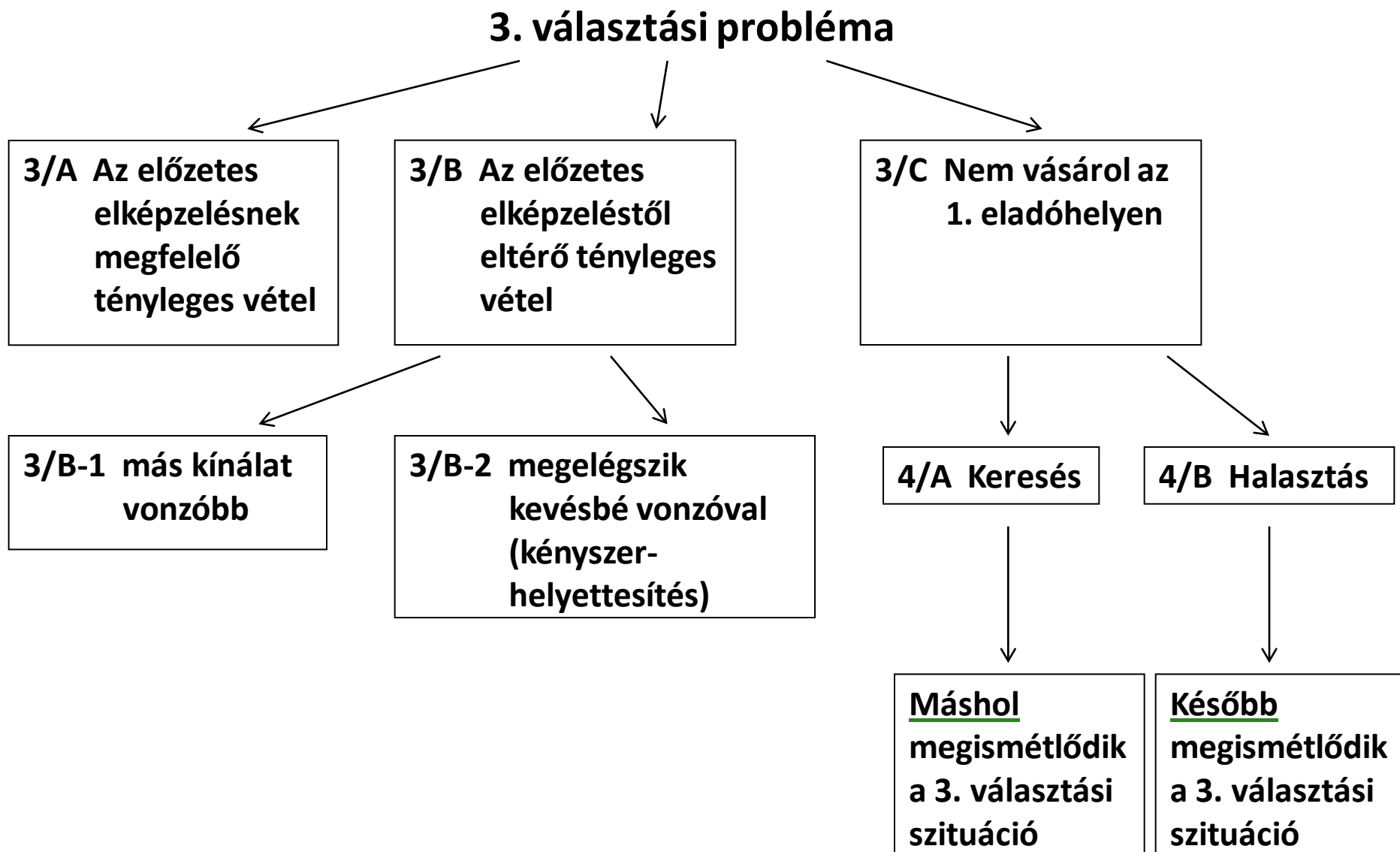
A vételi szándék kialakulásának folyamata

A vételi szándék kialakulásának folyamata

A vételi szándék kialakulásának folyamata

Megjegyzések a „kínálat” értelmezéséhez

(i) A kínálat kialakulása dinamikus folyamat. A termelési-eladási szándék fokozatosan „érlelődik”. Mindegyik stádium nevezhető „kínálatnak”.

Megjegyzések a „kínálat” értelmezéséhez

(i) A kínálat kialakulása dinamikus folyamat. A termelési-eladási szándék fokozatosan „érlelődik”. Mindegyik stádium nevezhető „kínálatnak”.

(ii) A kínálatot a kialakulásának minden stádiumában befolyásolja a várható (bizonytalan) kereslet.

Megjegyzések a „kínálat” értelmezéséhez

(i) A kínálat kialakulása dinamikus folyamat. A termelési-eladási szándék fokozatosan „érlelődik”. Mindegyik stádium nevezhető „kínálatnak”.

(ii) A kínálatot a kialakulásának minden stádiumában befolyásolja a várható (bizonytalan) kereslet.

Kínálati és keresleti függvények nem függetlenek egymástól.

Megjegyzések a „kínálat” értelmezéséhez

(i) A kínálat kialakulása dinamikus folyamat. A termelési-eladási szándék fokozatosan „érlelődik”. Mindegyik stádium nevezhető „kínálatnak”.

(ii) A kínálatot a kialakulásának minden stádiumában befolyásolja a várható (bizonytalan) kereslet.

Kínálati és keresleti függvények nem függetlenek egymástól.

(iii) Kínálat függ attól, hogy milyen biztonsággal akarja kiszolgálni az eladó a vevőt, milyen alkalmazkodási sebességre törekszik.

Az input- és outputkészletek aránya, nemzetközi összehasonlítás, 1981–1985

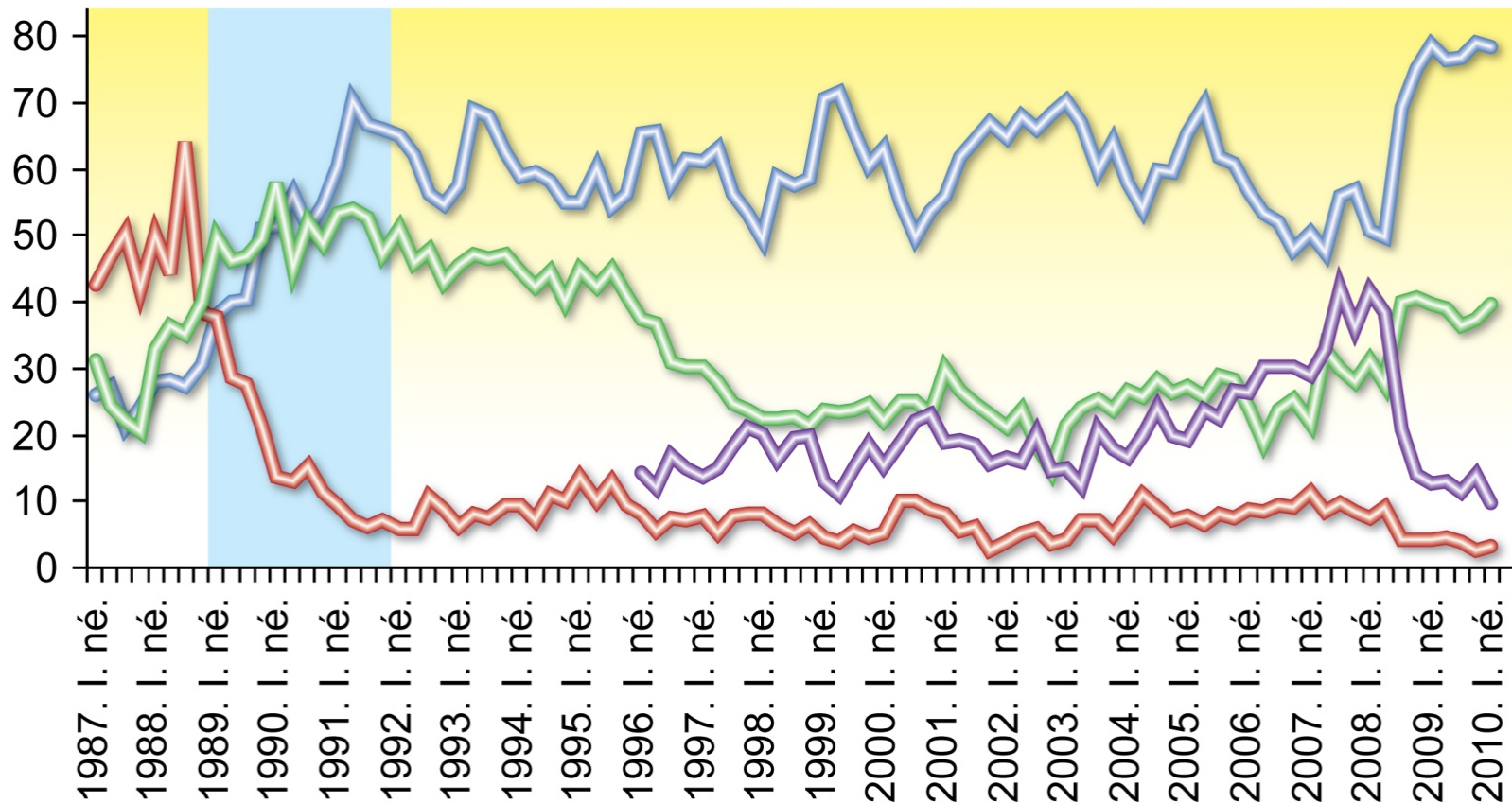
Ország	Átlagos inputkészlet/átlagos outputkészlet a feldolgozóiparban 1981–1985	Ország	Átlagos inputkészlet/átlagos outputkészlet a feldolgozóiparban 1981–1985
<i>Szocialista országok</i>		<i>Kapitalista országok</i>	
Bulgária	5,07	Ausztrália	1,36
Csehszlovákia	3,07	Ausztria	1,06
Lengyelország	4,49	Egyesült Királyság	1,02
Magyarország	6,10	Egyesült Államok	1,02
Szovjetunió	3,16	Finnország	1,92
		Japán	1,09
		Kanada	0,92
		Nyugat-Németország	0,71
		Norvégia	1,10
		Portugália	1,66
		Svédország	0,81

Forrás: A táblázatot Chikán Attila készítette.

Átvéve Kornai János *A szocialista rendszer* c. könyvből, 104. old.

A termelést akadályozó tényezők a magyar iparban, 1987-2010

Százalék

Elégtelen kereslet

Anyag- és alkatrészhiány, kapacitáshiány

Finanszírozási nehézségek

Szakképzett munkaerő hiánya

A szintétikus mérés nehézségei

1. Rendszerint nem értelmezhető az összeadás-kivonás olyan változók között, amelyek egy része a rövidebb, másik része a hosszabb oldalon van.

„Nettó túlkereslet” = kereslet – kínálat

Ez sok esetben nem értelmezhető

2. Nem helyes összeadni az „érettség” különböző fokán lévő szándék-változókat

Szintétikus (kompozit) index függvény

$$R = f(y_1, y_2, \dots, y_n)$$

ahol R = a szintétikus (kompozit) index

y_1, y_2, \dots, y_n = a parciális indikátorok

A megfigyelés – mérés – fogalmi tisztázás fejtegetés összefoglalása

A megfigyelés – mérés – fogalmi tisztázás 25. SLIDE fejtegetés összefoglalása

A hiányjelenségek és a többletjelenségek, a túlkeresleti és túlkínálati jelenségek megfigyelhetők és mérhetők.

A megfigyelés – mérés – fogalmi tisztázás 25. SLIDE fejtegetés összefoglalása

A hiányjelenségek és a többletjelenségek, a túlkeresleti és túlkínálati jelenségek megfigyelhetők és mérhetők.

A „kínálat” és „kereslet” kifejezések = laza fogalmak, amelyek a tranzakcióra irányuló szándék két oldalát jelölik meg.

A megfigyelés – mérés – fogalmi tisztázás 25. SLIDE fejtegetés összefoglalása

A hiányjelenségek és a többletjelenségek, a túlkeresleti és túlkínálati jelenségek megfigyelhetők és mérhetők.

A „kínálat” és „kereslet” kifejezések = laza fogalmak, amelyek a tranzakcióra irányuló szándék két oldalát jelölik meg.

Korrekt megfigyeléshez és méréshez mélyebben kell specifikálni a tranzakciót előkészítő folyamatokban megjelenő szándék-változókat.